

A. Všeobecná časť

Návrh zákona o príspevku na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa predkladá na základe Plánu legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na rok 2025. Navrhovaným zákonom Slovenská republika naplňa úlohu vyplývajúcu z Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky „Komponent 13 - Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť“, v rámci ktorého sa Slovenská republika zaviazala v rámci Reformy integrácie a financovania dlhodobej sociálnej a zdravotnej starostlivosti k splneniu míľnika, ktorým je „Schválenie novej legislatívy v oblasti financovania sociálnych služieb, ktorou sa zavedie osobný rozpočet, do Q4 2025“.

Predkladaný návrh zákona je tretím reformným zákonom v rámci vytvárania systému dlhodobej sociálno-zdravotnej starostlivosti v gescii rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny, pričom nadväzuje na reformu dohľadu nad sociálnou starostlivosťou, ktorej účelom bolo vytvoriť funkčný systém správneho dozoru a tým prispieť k posilneniu efektívnosti a kvality sociálnej pomoci poskytovanej v rámci práva sociálneho zabezpečenia. Tento zámer bol naplnený prijatím zákona č. 345/2022 Z. z. o inšpekcii v sociálnych veciach a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Predkladaný návrh zákona priamo nadväzuje na reformu posudkovej činnosti realizovanú zákonom č. 376/2024 Z. z. o integrovanej posudkovej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Od záverov obsiahnutých v integrovanom posudku na základe integrovanej posudkovej činnosti vykonanej v pôsobnosti príslušných orgánov štátnej správy, vychádza aj vymedzenie cieľovej skupiny osôb, pre ktoré je určený príspevok na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby (ďalej len „príspevok na pomoc pri odkázanosti“) poskytovaný v pôsobnosti príslušných orgánov štátnej správy. Podľa predkladaného návrhu zákona je nárok na príspevok na pomoc pri odkázanosti podmienený výrokom integrovaného posudku o stupni odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby - účastníka konania o integrovanom posudku, ak je odkázaný na pomoc inej fyzickej osoby.

Zmyslom a účelom predkladaného návrhu zákona je

1. Zavedenie nového systému participácie štátu na spolufinancovaní pomoci pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby fyzickým osobám, ktoré sú odkázané na takúto osobnú pomoc, založeného na princípoch osobného rozpočtu. Ide o priznanie nároku na príspevok na pomoc pri odkázanosti príslušným správnym orgánom, ktorým je úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, priamo odkázanej osobe, ktorá s mesačnou periodicitou rozhoduje, ako ich reálne využije na riešenie dôsledkov svojej odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby na úhradu výdavkov na neformálnu starostlivosť, formálnu starostlivosť – najmä ambulantné formy a terénne formy sociálnych služieb alebo ich kombináciu, a to podľa vlastnej potreby a preferencií v konkrétnom čase, spolu splnením povinnosti finančného vykazovania preukázaných výdavkov spojených s jeho čerpaním príslušnému úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ak ide o formálnu starostlivosť.

Navrhovaná právna úprava príspevku na pomoc pri odkázanosti predpokladá v každej fáze používania osobného rozpočtu možnosť poskytovania adekvátnej podpory odkázanej osobe. Ide predovšetkým o sociálne poradenstvo pri vyplňaní a podávaní žiadosti, informovanom rozhodovaní sa o výbere neformálnej starostlivosti alebo formálnej starostlivosti uhrádzanej prostredníctvom osobného rozpočtu, ako aj o pomoc pri vedení osobného rozpočtu (najmä pri vedení súvisiacej administratívy a úhrade za poskytovanú neformálnu starostlivosť alebo formálnu starostlivosť), a to v rámci poskytovanej sociálnej služby, ktorou je sprostredkovanie

sociálnej služby a inej pomoci, čím povinnosť orgánov verejnej správy poskytovať poradenstvo nie je dotknutá. V rámci návrhu novely zákona č. 345/2022 Z. z. o inšpekcii v sociálnych veciach a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa rozširuje štátny dozor aj na vykonávanie neformálnej starostlivosti najmä v kvalite a rozsahu zodpovedajúcim účelu priznaného príspevku na pomoc pri odkázanosti.

Cieľom takto koncipovanej právnej úpravy je vytvoriť právne podmienky, aby odkázané osoby mohli viesť nezávislý život vo vlastných domácnostiach a podľa svojich potrieb a požiadaviek využívali osobnú pomoc s využitím komunitných služieb v náležitej kvalite a rozsahu, a to v súlade s Dohovorom OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, osobitne s jeho čl. 12 Rovnosť pred zákonom a čl. 19 Nezávislý spôsob života a začlenenie do spoločnosti. Ide o podporu preferencie voľby riešenia dôsledkov odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby v záujme humanizácie a individualizácie foriem tejto pomoci prioritne využitím komunitne orientovaných terénnych a ambulantných sociálnych služieb v prirodzenom domácom prostredí, a to aj ich spájaním s neformálnou starostlivosťou. U pobytových foriem sociálnych služieb v zariadeniach podmienených odkázanosťou, vzhľadom na vecný rozsah odborných a obslužných činností poskytovaných v rámci týchto pobytových služieb, súčasné využívanie možností seba manažovať iné formy a druhy osobnej pomoci, a tým naplnenie účelu osobného rozpočtu nemá praktický význam. Takto koncipovaná právna úprava môže predstavovať právny prostriedok aj na motiváciu na návrat prijímateľa sociálnej služby poskytovanej v zariadení sociálnych služieb s pobytovou formou do prirodzeného rodinného prostredia alebo komunitného prostredia s prednostným poskytovaním sociálnej služby terénnou a ambulantnou formou. Je právom slobodnej voľby fyzickej osoby, ktorej sa poskytuje sociálna služba v zariadení sociálnych služieb s pobytovou formou, kedykoľvek zmeniť svoje preferencie vo voľbe formy pomoci v odkázanosti a uplatniť svoj nárok na priznanie príspevku na pomoc pri odkázanosti.

2. Stabilizovať financovanie sociálnych služieb a podporiť vznik a rozvoj služieb v komunite, a to aj vo väzbe na demografický vývoj a jeho dôsledky spojené so starnutím populácie a potrebou zabezpečenia udržateľnosti a rozvoja dlhodobej sociálno-zdravotnej starostlivosti. Navrhovanou právnou úpravou príspevku na pomoc pri odkázanosti sa vo svojich dôsledkoch posilnením príjmu odkázaných osôb týmto účelovo určeným príspevkom zabezpečuje participácia štátu aj na spolufinancovaní:

- sociálnych služieb podmienených odkázanosťou, za ktoré sa platí úhrada, a to na rozdiel od doterajšieho právneho stavu aj domácej opatrovateľskej služby, monitorovaní a signalizácii potreby pomoci, ďalších podporných sociálnych služieb,
- pomoci pri odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby, ako samostatnej odbornej činnosti na základe zápisu do registra sociálnych služieb, v zdravotníckom zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti, ktorým je hospic a dom ošetrovateľskej starostlivosti, a to v záujme koordinácie a efektívnosti dlhodobej sociálnej a zdravotnej starostlivosti, resp. integrácie sociálnej a zdravotnej starostlivosti v prospech odkázanej osoby.

Zároveň zostáva zachovaná participácia štátu na spolufinancovaní sociálnych služieb v pobytových zariadeniach sociálnych služieb podmienených odkázanosťou. Ide o kontinuitu poskytovania finančného príspevku na poskytovanie sociálnej služby v zariadeniach podmienených odkázanosťou prostredníctvom rozpočtovej kapitoly Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, a to podľa zákona č. 448/2008. Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon)

v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako len „zákon o sociálnych službách“) pre verejných poskytovateľov sociálnej služby v týchto zariadeniach na miestnej (lokálnej) úrovni a pre neverejných poskytovateľov sociálnej služby v týchto zariadeniach, podľa štruktúry prijímateľov sociálnej služby podľa stupňa odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby a počtu miest v zariadení.

V rámci návrhu novely zákona č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sa novo ustanovuje povinnosť zabezpečiť pravidelný medziročný nárast minimálneho počtu lôžok na účely poskytovania ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach sociálnej pomoci, uhrádzanej z verejného zdravotného poistenia, najmenej o 200 lôžok.

V záujme zabezpečenia udržateľnosti a rozvoja dlhodobej sociálno-zdravotnej starostlivosti, ktoré je nesporne spojené aj s potrebou jej náležitého personálneho zabezpečenia, resp. podpory stabilizácie a rozvoja osobnej zložky tejto starostlivosti, je v spolupráci rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny s rezortom zdravotníctva ustanovená nová pracovná profesia, ktorou je pracovník dlhodobej starostlivosti, a to spolu s vymedzením kvalifikačných predpokladov na vykonávanie tejto pracovnej činnosti, ktorých plnenie ho oprávňuje aj na vykonávanie širšieho rozsahu vybraných úkonov súvisiacich s dodržiavaním liečebného režimu pri poskytovaní ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb podmienených odkázanosťou spojených aj s poskytovaním alebo zabezpečením ošetrovateľskej starostlivosti uhrádzanej zo zdrojov verejného zdravotného poistenia.

3. Zabezpečiť prehľadnosť, jednotnosť a efektívnosť spôsobu financovania sociálnych služieb z verejných prostriedkov. Viacdrojové financovanie sociálnych služieb podľa doterajšej právnej úpravy zostane zachované vrátane zdroja spolufinancovania sociálnych služieb v rámci výkonu samosprávnej pôsobnosti obcí a vyšších územných celkov, ktorým je finančný príspevok na prevádzku poskytovanej sociálnej služby (ďalej len „príspevok na prevádzku“), poskytovaný neverejným poskytovateľom sociálnej služby. Pri rešpektovaní princípu subsidiarity prechádza pôsobnosť pri poskytovaní finančného príspevku na prevádzku, ktorou je sociálna služba v zariadení pre seniorov a zariadení opatrovateľskej služby, z pôsobnosti obce do pôsobnosti vyššieho územného celku. Tým sa spolufinancovanie sociálnych služieb poskytovaných pobytovou formou sociálnej služby poskytovaním finančného príspevku na prevádzku zjednocuje pod samosprávnou pôsobnosť vyššieho územného celku. Zároveň sa navrhuje poskytovanie tohto finančného príspevku pre zariadenia sociálnych služieb podmienené odkázanosťou na počet miest v zariadení podľa registra sociálnych služieb v územnom obvode vyššieho územného celku (teda už nie vo väzbe na prijímateľa sociálnej služby s trvalým pobytom v územnom obvode príslušnej obce, resp. vyššieho územného celku, ako to ustanovovala doterajšia právna úprava). Tiež sa ustanovuje spôsob určenia výšky finančného príspevku na prevádzku poskytovanej sociálnej služby u sociálnych služieb podmienených odkázanosťou a to jednotne zákonom ustanovenou minimálnou výškou tohto príspevku na príslušný druh a formu sociálnej služby a jednotku výkonu tejto sociálnej služby.

V záujme zabezpečenia transparentnosti spolufinancovania sociálnych služieb z verejných prostriedkov, a vzhľadom na povahu a charakter vybraných druhov sociálnych služieb, ktoré možno v súlade s príslušnou legislatívou Európskej únie považovať za služby všeobecného hospodárskeho záujmu (sociálne služby podmienené odkázanosťou uvedené v 34 až 41 zákona o sociálnych službách) sa navrhuje v zákone o sociálnych službách ustanoviť táto ich právna kvalifikácia spolu so súvisiacou kontrolnou pôsobnosťou Ministerstva práce, sociálnych vecí

a rodiny SR pri kontrole nadmernej náhrady z verejných prostriedkov v rámci spolufinancovania sociálnej služby poskytovanej vo všeobecnom hospodárskom záujme.

Predkladaným návrhom zákona na navrhujú aj zmeny a doplnenia vo viacerých zákonoch, a to

- v súvislosti s možnosťou využiť nový príspevok na pomoc pri odkázanosti na spolufinancovanie sociálnych služieb sa mení a dopĺňa

1. zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov;
2. zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
3. zákon č. 345/2022 Z. z. o inšpekcii v sociálnych veciach a o zmene a doplnení niektorých zákonov;
4. Zákon č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

- v súvislosti so zrušením peňažného príspevku na opatrovanie a so zavedením nového príspevku na pomoc pri odkázanosti, so zámerom zachovať súčasné postavenie poberateľa peňažného príspevku na opatrovanie pre neformálneho opatrovateľa a to najmä v prípade, ak je jediným neformálnym opatrovateľom odkázanej osoby sa mení a dopĺňa

5. zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov;
6. zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov;
7. zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;
8. zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;
9. zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;
10. zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;
11. zákon č. 376/2024 Z. z. o integrovanej posudkovej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov;

- s cieľom vytvoriť rámec na lepšie prepojenie sociálnej a zdravotnej starostlivosti sa mení a dopĺňa

12. zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;
13. zákon. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov;
14. zákon č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

V rámci právnych predpisov v pôsobnosti rezortu zdravotníctva sa najmä precizuje, že na poskytovaní ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb sa spolupodieľajú

aj pracovník dlhodobej starostlivosti a poverený opatrovateľ. Vytvára sa predpoklad pre hospice a dom ošetrovateľskej starostlivosti poskytovať pomoc pri odkázanosti na pomoc inej osoby. Upravuje sa kvalifikačný predpoklad pre zodpovednú osobu za poskytovanie ošetrovateľskej starostlivosti, ako aj možnosť poskytovať fyzioterapeutickú starostlivosť v zariadeniach sociálnych služieb. Upravuje sa obsah všeobecne záväzného opatrenia Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, ktorým sa ustanovuje minimálny počet lôžok na účely poskytovania ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach sociálnej pomoci.

Okrem toho sa v súvislosti s aplikačnou praxou súvisiacou s reformou posudkovej činnosti sa upravujú v zákone č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a v zákone č. 376/2024 Z. z. o integrovanej posudkovej činnosti. Rovnako sa v súvislosti so zabezpečením pracovných podmienok tzv. nepedagogických zamestnancov v zariadeniach v sociálnej oblasti navrhuje doplnenie zákona č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme. V záujme podpory niektorých rodičov v pracovnoprávných vzťahoch sa mení a dopĺňa zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce.

Ustanovuje sa delená účinnosť, ktorá vychádza z potreby zabezpečenia postupného nábehu účinnosti jednotlivých článkov, resp. príslušných ustanovení tohto návrhu zákona. Účinnosť zákona o príspevku na pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby sa navrhuje od 31. decembra 2026. Jednotlivé právne úpravy nadobudnú účinnosť v iných osobitne ustanovených lehotách, a to postupne od 1. januára 2026, 1. júla 2026 a 31. decembra 2026.

Prechodné obdobie na postupné nadobudnutie účinnosti je odôvodnené povahou a charakterom navrhovaných právnych úprav s ich rozpočtovými dôsledkami a potrebou poskytnúť dostatočný časový priestor na oboznámenie sa s touto právnou úpravou u cieľovej skupiny osôb tak, aby mohli prijímať svoje informované rozhodnutia súvisiace s uplatnením nároku na príspevok na pomoc pri odkázanosti a voľbou spôsobu a formy poskytovanej formálnej starostlivosti a voľbou poskytovanej neformálnej starostlivosti súvisiacej s disponibilitou konkrétnej osoby neformálneho opatrovateľa, ako aj na posúdenie svojej schopnosti zabezpečiť súvisiace administratívne náležitosti s poskytovaním a výplatom tohto príspevku.

V neposlednom rade je, v záujme úspešnej implementácie navrhovaných reformných úprav, potrebné vytvoriť dostatočný časový priestor pre prípravu inštitúcií, ktoré sa budú podieľať na procesoch súvisiacich s poskytovaním príspevku na pomoc pri odkázanosti (napr. úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, sociálna poisťovňa, zdravotné poisťovne), vrátane úprav informačných systémov, prípravu samosprávnych orgánov pri zmenách súvisiacich so spolufinancovaním sociálnych služieb, ako aj samotných poskytovateľov sociálnych služieb.

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a nálezmi Ústavného súdu Slovenskej republiky, inými zákonmi, medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná a s právom Európskej únie.

Návrh zákona nie je predmetom vnútrokomunitárneho pripomienkového konania.

Prijatie návrhu zákona bude mať vplyv na rozpočet verejnej správy, sociálne vplyvy, vplyv na služby verejnej správy pre občana, na podnikateľské prostredie a vplyv na manželstvo, rodičovstvo a rodinu. Návrh nebude mať na životné prostredie a ani na informatizáciu spoločnosti.